

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

VŨ THỊ DIỆU PHƯƠNG

**RÈN LUYỆN TƯ DUY PHẢN BIỆN
CHO HỌC SINH LỚP 10 TRONG DẠY HỌC
VĂN NGHỊ LUẬN**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

THÁI NGUYÊN - 2019

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

VŨ THỊ DIỆU PHƯƠNG

**RÈN LUYỆN TƯ DUY PHẢN BIỆN
CHO HỌC SINH LỚP 10 TRONG DẠY HỌC
VĂN NGHỊ LUẬN**

Ngành: LL VÀ PP DẠY HỌC VĂN - TIẾNG VIỆT
Mã số: 8.14.01.11

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Nguyễn Thị Thu Thủy

THÁI NGUYÊN, NĂM 2019

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của cá nhân tôi dưới sự hướng dẫn khoa học của PGS.TS Nguyễn Thị Thu Thủy. Các nội dung nghiên cứu, kết quả trong luận văn này là trung thực và chưa từng được công bố dưới bất kỳ hình thức nào.

Tôi xin chịu hoàn toàn trách nhiệm về nghiên cứu của mình.

Tác giả luận văn

Vũ Thị Diệu Phương

LỜI CẢM ƠN

Trong quá trình học tập và thực hiện luận văn tốt nghiệp cuối khóa, em đã nhận được sự quan tâm, giúp đỡ tận tình của các thầy cô giáo khoa Ngữ văn, khoa Sau Đại học, Ban giám hiệu trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên, Ban giám hiệu trường THPT Ngô Quyền. Đặc biệt, với tất cả tấm lòng kính trọng và biết ơn sâu sắc, em xin chân thành cảm ơn PGS.TS Nguyễn Thị Thu Thủy - người đã hết lòng tận tình hướng dẫn, giúp đỡ em trong quá trình học tập, nghiên cứu và hoàn thành luận văn này.

Em xin chân thành cảm ơn quý thầy cô và bạn bè đồng nghiệp đã giúp đỡ nhiệt tình, tạo mọi điều kiện thuận lợi, hướng dẫn, giúp đỡ em trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu đề tài này.

Em cũng xin gửi lời cảm ơn tới những người thân yêu đã luôn bên em, động viên, khích lệ em trong những ngày học tập ở trường.

Em xin chân thành cảm ơn!

Thái Nguyên, ngày 10 tháng 8 năm 2019

Tác giả luận văn

Vũ Thị Diệu Phương

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT.....	iv
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề.....	2
3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu	6
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	6
5. Các phương pháp nghiên cứu	6
6. Giả thuyết khoa học	7
7. Cấu trúc đề tài.....	7
Chương 1. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN CỦA ĐỀ TÀI	8
1.1. Cơ sở lí luận.....	8
1.1.1. Văn nghị luận.....	8
1.1.2. Tư duy phản biện trong dạy học văn nghị luận	11
1.1.3. Đặc điểm tâm lí của học sinh lớp 10.	17
1.2. Cơ sở thực tiễn.....	19
1.2.1. Nội dung dạy học văn nghị luận trong chương trình và SGK Ngữ văn lớp 10	19
1.2.2. Thực trạng rèn luyện tư duy phản biện trong chương trình dạy học văn nghị luận cho học sinh lớp 10 ở trường phổ thông.....	24
1.2.3. Đánh giá thực trạng	29

Chương 2. CÁCH THỨC TỔ CHỨC CÁC HOẠT ĐỘNG RÈN LUYỆN TƯ DUY PHẢN BIỆN CHO HỌC SINH LỚP 10 TRONG DẠY HỌC VĂN NGHỊ LUẬN.....	32
2.1. Yêu cầu đối với việc rèn luyện tư duy phản biện trong dạy học văn nghị luận	32
2.1.1. Yêu cầu đối với nội dung dạy học.....	32
2.1.2. Yêu cầu đối với phương pháp	33
2.1.3. Yêu cầu đối với giáo viên và học sinh	33
2.1.4. Yêu cầu đối với hoạt động đánh giá kết quả rèn luyện	35
2.2. Xây dựng câu hỏi, bài tập rèn luyện tư duy phản biện trong dạy học viết văn nghị luận.....	35
2.2.1. Dạng câu hỏi rèn luyện kỹ năng tìm ý, lập dàn ý.....	36
2.2.2. Dạng câu hỏi phát hiện cách triển khai ý sai, sửa lỗi triển khai ý sai.	38
2.2.3. Dạng câu hỏi đề xuất cách triển khai ý khác.....	40
2.2.4. Dạng câu hỏi triển khai viết một đoạn văn trên cơ sở một đoạn văn.....	42
2.2.5. Dạng câu hỏi viết một đoạn văn dựa trên câu chủ đề cho trước.	43
2.2.6. Dạng câu hỏi xác định luận điểm, luận cứ và lựa chọn phương pháp lập luận cho một đề bài cụ thể	44
2.3. Tổ chức các hoạt động rèn luyện năng lực tư duy phản biện cho học sinh lớp 10 trong văn nghị luận.....	45
2.3.1. Hoạt động học tập trước giờ học	45
2.3.2. Hoạt động học tập trong giờ học	47
2.3.3. Thiết kế hoạt động học tập sau lớp học	65
Kết luận chương 2.....	66
Chương 3. THỰC NGHIỆM SƯ PHẠM.....	67
3.1. Mục đích thực nghiệm.....	67
3.2. Đối tượng và địa bàn thực nghiệm	67
3.2.1. Đối tượng thực nghiệm.....	67
3.2.2. Địa bàn thực nghiệm.....	67

3.3. Nội dung thực nghiệm	68
3.4. Hình thức thực nghiệm	68
3.5. Đánh giá kết quả thực nghiệm.....	87
3.5.1. Phân tích kết quả thực nghiệm	87
3.5.2. Đánh giá kết quả thực nghiệm.....	87
Tiểu kết chương 3	94
KẾT LUẬN	95
TÀI LIỆU THAM KHẢO	97
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

BT	:	Bài tập
CD- ĐH	:	Cao đẳng - Đại học
GV	:	Giáo viên
HS	:	Học sinh
LC	:	Luận cứ
LĐ	:	Luận điểm
NXB GD VN	:	Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam
SGK	:	Sách giáo khoa
THCS	:	Trung học cơ sở
THPT	:	Trung học phổ thông

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1.1. Yêu cầu đổi mới giáo dục PT hiện nay dạy học theo phát triển năng lực. Sản phẩm đào tạo là những con người giải quyết được vấn đề trong thực tiễn, muốn có năng lực ấy học sinh phải thành thục kỹ năng có tư tưởng, thái độ tốt. Như vậy việc rèn luyện tư duy phản biện là rất cần thiết và đáng được quan tâm.

1.2. Văn nghị luận có một vị trí quan trọng trong chương trình SGK môn ngữ văn THPT. Việc học làm văn nghị luận là một công việc, một yêu cầu rất trọng yếu của việc học văn trong nhà trường bởi văn nghị luận có thể thâm nhập vào mọi lĩnh vực của đời sống xã hội. Nó là vũ khí khoa học và vũ khí tư tưởng sắc bén, giúp cho con người nhận thức đúng đắn các lĩnh vực của đời sống xã hội và hướng dẫn thúc đẩy hoạt động thực tiễn của con người. Văn nghị luận giúp học sinh biết vận dụng tổng hợp các tri thức đã học từ tự nhiên đến xã hội, rèn luyện khả năng diễn đạt bằng ngôn ngữ, khả năng diễn đạt tư duy logic khoa học, có năng lực đánh giá, năng lực cảm thụ thẩm mỹ.....góp phần tích cực vào việc phát triển toàn diện nhân cách con người. Việc rèn luyện tư duy phản biện trong dạy học văn nghị luận là một việc làm vô cùng cần thiết nhưng trong thực tế nhà trường rèn luyện kỹ năng tư duy phản biện còn yếu và chưa được quan tâm.

1.3. Học sinh THPT đang bước vào giai đoạn hoàn thiện cả về thể chất lẫn trí tuệ, tính cách. Việc bồi dưỡng và phát triển năng lực toàn diện cho học sinh cũng như hình thành ở các em những phẩm chất tốt đẹp là điều cần thiết. Trong đó rèn luyện tư duy phản biện cho học sinh đóng một vai trò quan trọng để đáp ứng yêu cầu đó. Nhưng làm thế nào để học sinh có hứng thú đối với bài học để từ đó cơ hội phát triển ở các em những năng lực, phẩm chất là điều mỗi giáo viên trăn trở và suy nghĩ.

Xuất phát từ những lý do trên chúng tôi đã chọn đề tài “Rèn luyện tư duy phản biện cho học sinh lớp 10 trong dạy học văn nghị luận” với mong

muốn tìm ra hướng đi, một giải pháp dù là rất nhỏ để việc dạy ngữ văn nói chung và dạy học làm văn nói riêng đạt hiệu quả cao hơn đáp ứng mục tiêu giáo dục và nhu cầu của xã hội.

2. Lịch sử vấn đề

2.1. Tình hình nghiên cứu về dạy học văn nghị luận ở trường phổ thông

Văn nghị luận đã có từ lâu đời và nội dung của nó đã được đề cập từ lâu trong chương trình và SGK. Văn nghị luận là một thể loại văn chính của phần làm văn trong bộ môn Ngữ Văn nên từ lâu nó đã trở thành đối tượng nghiên cứu của rất nhiều tác giả.

Giáo trình làm văn (tập 1), NXBGD (1989) của tác giả Đinh Cao - Lê A, đã nghiên cứu những vấn đề cơ bản về văn bản nghị luận văn học và việc rèn luyện phương pháp và kỹ năng làm văn nghị luận. Trong đó đi sâu nghiên cứu phương pháp và kỹ năng làm bài văn nghị luận văn học. Đó là kỹ năng phân tích đề, lập dàn ý, viết đoạn văn, viết câu, dùng từ. Trong từng phần của tác giả bàn luận rất tỉ mỉ và cụ thể ở kỹ năng phân tích đề sau khi nêu tầm quan trọng của việc phân tích đề, tác giả hướng dẫn người đọc tìm hiểu kết cấu, một đề bài rồi cuối cùng là giới thiệu các thao tác cần tiến hành khi phân tích đề. Ở phần kỹ năng viết đoạn văn tác giả lần lượt trình bày những kiến thức cơ bản về dàn ý, trong đó bổ ích nhất là phương pháp làm dàn ý. Tương tự sang phần kỹ năng viết đoạn văn các tác giả cũng lần lượt trình bày khái niệm, các kiểu mô hình cấu trúc của đoạn văn và đặc biệt là quá trình viết một đoạn văn. Có thể nói với cách trình bày khoa học, rõ ràng cộng với những kiến thức sâu rộng về kỹ năng làm văn nghị luận, cuốn giáo trình của hai tác giả thực sự là tài liệu quý giá, bổ ích đối với giáo viên và học sinh trong quá trình dạy học làm văn nghị luận văn học.

Trong cuốn *Làm văn-Từ lý thuyết đến thực hành*, NXB GD, Hà Nội (1997) tác giả Đỗ Ngọc Thống đã khảo sát tài liệu đề cập đến việc rèn luyện các kỹ năng làm văn của tác giả như: Lê A, Nguyễn Đăng Mạnh, Trần Đình Sử, Trần Thanh Đạm... Qua khảo sát, tác giả đã thống kê được 28 kỹ năng làm văn được đề cập đến trong các tài liệu. Trong đó có một số kỹ năng được các tài liệu